

# Marta Orriols: “Davant la mort, la valentia és atrevir-se a mostrar el dolor”

Text: Roger Palà / Fotos: Ivan Giménez

***Aprendre a parlar amb les plantes* no és una novel·la autobiogràfica tot i que tu també has patit una pèrdua. Va ser, però, la pròpia pèrdua un punt de partida que et va fer néixer la inquietud per escriure sobre el tema?**

Jordi Puntí explica que escriure és un estat d'ànim. Comparteixo molt aquesta visió. La meva parella va morir l'any 2015. El 2016 vaig publicar un llibre de relats, *Anatomia de les distàncies curtes*, en què no vaig tocar el tema conscientment, entre altres coses perquè molts dels contes ja estaven escrits abans de la seva mort. Però, quan hi ha una pèrdua, el que t'ha passat s'escola per tots els àmbits de la vida. I, quan et poses davant d'un full en blanc amb la intenció d'escriure una història, és inevitable que hi sigui present. Volia parlar-ne i al mateix temps no volia escriure sobre la meua història: m'hauria limitat molt. Però tot em va dur a fer un personatge que portés aquest pes al damunt: algú que s'aixeca i tira endavant. Perquè, més que parlar de la mort en si, *Aprendre a parlar amb les plantes* parla de com seguir endavant.

**Per què a les nostres societats és un tabú parlar de la mort?**

És un tabú per desconeixement. Totes les pors sorgeixen de no saber què passarà. Se'ns educa molt per entendre i perseguir les coses positives. Però la frustració, el dolor, els mals moments... Ningú ens ensenya a abordar-los. I en la vida hi conviuen coses bones i dolentes. Quan et sents malament és quan comences a fer-te preguntes i llavors t'adones que ningú en sap les respostes. Perquè, tot i que la pèrdua és universal, és única per a cadascú. La mort és una cosa íntima, però amb la novel·la me n'he adonat que molta gent té la necessitat de saber com es viu aquest procés, encara que sigui a través d'experiències que no són la seva.



Foto: IVAN GIMÉNEZ

“Vivim en un capitalisme salvatge on la felicitat és un producte de consum”

### **Ha canviat, la nostra forma d'abordar la mort?**

Crec que sí, i en gran part és conseqüència del capitalisme salvatge en què vivim, on la felicitat és un producte de consum i sempre hem d'estar bé. Ara hi ha una indústria de la felicitat que, quan se'ns mor un ésser estimat, ens obliga a tornar a la normalitat ràpidament. Només cal que miris Instagram: tot ha d'estar bé sempre. Abans no passàvem pàgina tan de pressa. Però, quan tens una pèrdua, la tristesa i la melancolia són un estat necessari.

### **El dol abans era un procés més col·lectiu?**

El ritual era molt més important. Als pobles petits, encara ara els rituals socials que envolten la mort són molt més habituals i acceptats. A les grans ciutats, on es viu amb molta pressa, l'acompanyament hi és molt present els primers dies, però després estàs sol. La família i els amics se t'acosten, però al carrer la vida continua amb molta força. El que més sorprèn de la pèrdua és que qui la pateix queda vivint en un parèntesi que l'obliga a aturar-se, però a fora la vida segueix. En un entorn rural, en canvi, aquesta soledat no es viu igual: tothom sap què t'ha passat, et conegui més o menys. Abans, potser perquè la vida no tenia aquest ritme tan frenètic, es vivia d'una altra manera.



Foto: IVAN GIMÉNEZ

“Mai deixes d'estimar algú que no hi és. Acceptes el dolor, perquè en el fons és l'únic que et queda d'ell”

## **En els processos de dol hi ha qui parla de “superar” la mort. Però es pot superar la mort d’algú estimat?**

Quan passes per un procés així, el teu cicle vital canvia. Ets molt conscient que comences a viure d’una altra manera. Jo, quatre anys després de la mort del meu company, sóc conscient que estic en un altre punt. Però això no vol dir que hagi superat la mort de la meva parella. Visc d’una manera diferent i m’he acostumat a aquesta diferència, ho he acceptat. El que passa és que mai deixes d’estimar la persona que no hi és. I acceptes el dolor que et provoca que no hi sigui perquè, en el fons, és l’únic que et queda d’aquesta persona. Amb el pas del temps, el dolor es transforma i ja no és tan punyent.

## **Ens eduquen per ser forts i no mostrar dolor, no plorar. Però potser la veritable fortalesa està a mostrar el dolor?**

Vivim en una societat que dona l’esquena al dolor, però això, per sort, està canviant molt. Qui és valent és qui s’atreveix a mostrar que no està bé públicament. La valentia és expressar el dolor. A través de les xarxes, ara la gent no té por d’expressar que pateix una depressió, que l’ha deixat la seva parella, que se li ha mort algú... Crec que aquest canvi és degut a l’onada de feminisme, i també al fet que les noves generacions se senten més lliures a l’hora d’expressar el que pensen. No estan tan lligades a les convencions socials.

## **Obres el llibre amb una citació de [Nivells de vida](#) (Angle Editorial, 2017), del novel·lista Julian Barnes. Ell diu que el dol no se supera, que es travessa i s’estableix un abans i un després. El procés de dol és tot el que s’esdevé entre l’una cosa i l’altra. El dol és un parèntesi vital, o alguna cosa més?**

És un aprenentatge. Quan hi ha una pèrdua, s’altera el calendari vital de qui es queda. I més si és una pèrdua fora de temps i de lloc, que s’esdevé de cop i volta i no hi ha espai per al comiat. Aquell accident marca un punt en el calendari i tot el que penses i recordes sempre és si va passar abans o després d’allò. Per mi és molt més proper el 2014 quan tot estava com jo ho coneixia, que no el 2017. Tinc records més vius d’abans que d’ara. I és la necessitat de voler conservar tot això.

## **La Paula, la protagonista de la teva novel·la, és neonatòloga. Es dedica a salvar vides de nounats i, de cop, s’ha d’enfrontar amb la mort. S’enfronta d’una manera diferent amb la mort d’una persona estimada algú que es dedica a salvar noves vides?**

La neonatologia en el llibre m’anava molt bé com a contrapunt. Simbòlicament la novel·la creixia molt, perquè en una unitat de neonatologia hi conviuen la vida i la mort. Volia un personatge amb un caràcter valent, avesat a enfrontar-se amb la mort en la seva vessant professional i a qui, de cop i volta, la mort l’ataca a ella i la trinxa. Precisament una neonatòloga em va dir una vegada que al final, per molts consells que donin els metges sobre com afrontar-la, al final cada pèrdua és única. I la Paula el que fa a la novel·la és adaptar-se i reinventar-se.



Foto: IVAN GIMÉNEZ

“El dol t’obliga a obrir portes que tenies pendents. Et veus obligat a entrar-hi i reinventar-te”

**Un dels fets que aborda el llibre són els llocs comuns sobre la mort: els comentaris recurrents, els gestos típics i tòpics... La protagonista es rebel·la contra això i ho rebutja. Però... no són útils, aquests convencionalismes, per afrontar el dolor?**

Suposo que són necessaris al principi, com una ‘pastilleta’ que et donen i que necessites per alleugerir-te. Però, si t’hi acostumes, tampoc et porta enlloc. Es converteixen en clixés nostàlgics que et recorden constantment el que ha passat. I el que tu vols no és oblidar, però sí tirar endavant. No t’agrada anar abraçat a la bandera de l’“ara soc viuda”. Al llibre, a la Paula, la irrita perquè li passa en un moment de la vida que no és lògic quedar-se sol, i tot el que li diuen va sobre això. Si perds la teva parella a la tercera edat, ningú es planteja si tornaràs a trobar algú o no.

**Hi ha qui diu que el dol també canvia les persones.**

T’obliga una mica a trobar-te amb aspectes de tu mateix que et feia mandra afrontar i a obrir portes que tenies pendents. Et veus obligat a entrar-hi i reinventar-te, almenys en el meu cas. Vaig necessitar fer un canvi radical de feina perquè tornar a la mateixa rutina era absolutament impossible. La pèrdua t’obliga a repensar-te, encara que a vegades això impliqui un sentiment de culpa. De cop, et veus fent un tipus de vida que potser t’agrada, però ja no hi ha aquella persona que has perdut. Pots fer coses que abans no podies fer, però... a quin preu?

**Una de les claus del personatge de la Paula és el moment de les experiències sexuals i sentimentals que té després de la mort de la parella, associades a la culpabilitat. Un altre**

## **tabú. Perquè ens incomoda tant el sexe o l'amor durant el procés d'aflicció? Quin tipus de relacions s'estableixen durant aquest procés i en què les condiciona el dol?**

El desig sexual és un gran contrapunt de la mort, i això em semblava molt interessant des del punt de vista literari. Potser el desig és el que està més allunyat de la mort. Té a veure amb el que explicava Freud sobre Eros i Tànatós. Eros és la vida, allò que construeix, i Tànatós és la destrucció, l'enveja, les pors... Quan hi ha una pèrdua en una edat com la de la Paula, quan apareixen les noves relacions i el sexe, per un cantó costa afrontar-ho, perquè tot el que té a veure amb la sexualitat i sensualitat porta el record de la intimitat amb la persona que ja no hi és. Però, d'altra banda, és necessari perquè és el que et fa sentir viu i t'allunya de la mort. Tot és molt instintiu, amb la qual cosa generalitzar és impossible. Cadascú sap què necessita més: si una abraçada o un 'polvo'. Dependrà de cada persona. El dol, de cop i volta, et converteix en algú diferent. Però tu el que vols és continuar fent la teva vida, relacionar-te amb els altres, sentir-te acompanyat... El sexe és una manera de retrobar-te amb la persona que eres abans.



Foto: IVAN GIMÉNEZ

“Amb el dol cadascú fa el que pot i vol, però no crec que sigui bo quedar-se abraçat a la bandera del victimisme”

## **La novel·la també ataca la idealització de la mort. Tendim a idealitzar els qui ja no hi són, però per què no recordar les persones plenament com eren, amb virtuts i defectes?**

No hem de fer de la mort quelcom de grandiloqüent i d'espiritual. Sovint, en un funeral, sents el que diuen de la persona morta i penses que no s'assembla a qui coneixies. Es tendeix a buscar les coses positives de les persones que no hi són per fer-los un homenatge, però és injust, perquè una persona és la suma de tot: de les coses bones i les dolentes. No cal treure els draps bruts, però recordar la persona amb tota la seva quotidianitat és el més just que es pot fer.

## **La Paula no pot suportar que la mirin amb pena, defuig l'autocompassió. Però no podem**

## **compadir-nos de nosaltres mateixos, trobar espais d'estar enfonsats, en aquests moments?**

Jo crec que sí, que són inevitables i necessaris. El que potser no és bo és quedar-te abraçat a la bandera del victimisme perquè t'hi pots acabar acostumant i no fa cap bé. Al final, la vida t'arrossega a seguir endavant. Cadascú fa el que pot i vol, però penso que el més positiu és aprendre a viure amb aquestes ferides. Jo he tingut moments molt dolents amb mi mateixa i dies insuportables, però els fills, per exemple, t'arrossegueu a llevar-te cada matí. Però aquests moments de caiguda s'han d'acceptar i cal donar-los la benvinguda. Només faltaria.

## **Hi ha un moment en què les persones s'acostumen a viure en el dol. Però el dol pot durar sempre? En quin moment comença el 'després'?**

Els metges i els psicòlegs estableixen una sèrie de fases molt determinades... Però jo crec que cada persona és un món i cadascú s'ho fa passar com pot i com vol. Jo sóc incapaç de passar del tot pàgina perquè m'agrada tenir aquesta mica de dolor que és l'única cosa física que em queda d'aquella persona. La pèrdua la portem sempre dins, però el dolor es transforma: s'adorm. Fas vida normal; però, de tant en tant, el dolor es desperta. Treure això de la teva vida és impossible. Quan arriba la normalitat, o el 'després'? Probablement, quan reconeixes que estàs vivint d'una manera diferent i t'hi acostumes.



Foto: IVAN GIMÉNEZ

“La literatura i la vida van lligades. Has d'escriure dels temes que et cremen a les mans”

## **Dius que una de les coses que et preocupen com a escriptora és tenir alguna cosa important a explicar. Quines són les coses realment importants? Com es detecten?**

Amb el primer llibre tenia ganes de parlar de moltes coses. Cada relat parlava sobre un sentiment o

una emoció diferent. A mi les persones com a tema m'interessen molt, i era una dissecció de l'ànima humana. Amb la novel·la tenia la necessitat de fer la reflexió sobre la pèrdua. Escriure un llibre sense la necessitat d'explicar alguna cosa important no té cap sentit. Has d'escriure per parlar dels temes que et cremen a les mans, interpel·lar el lector i interpel·lar-te a tu mateix. La literatura i la vida estan lligades. Jo, per exemple, no sabia escriure mai una novel·la negra o de gènere romàntic. He d'escriure sobre temes que toquin molt les emocions, perquè és el terreny on em sento còmoda.

**Als periodistes ens costa parlar de les emocions. En teoria, hem d'abordar sempre fets, fer-ho de manera equànime, prendre distància... Escriure des de l'emoció ha de ser molt complicat.**

Sí, et despulles molt, per molt que et distanciïs i posis una història diferent de la teva. Però és obligatori per a un escriptor fer-ho així. Has de parlar des de la veritat, i això és explicar una història a partir de la teva mirada del món.

**Els dos llibres que has escrit són històries que passen en un escenari concret i recognoscible, molt realista. En el cas d'*Aprendre a parlar amb les plantes*, la ciutat de Barcelona hi és molt present en molts detalls. Però, tot i això, el context polític i social hi és absent. Has volgut fugir-ne expressament?**

Com a lectora m'agraden molt els detalls hiperrealistes i que, quan llegeixi una novel·la, pugui ubicar els personatges en un context social. Però amb *Aprendre a parlar amb les plantes* m'interessava parlar des d'un punt de vista universal. I l'èxit que ha tingut i el fet que s'hagi traduït a tantes llengües probablement és conseqüència que està plantejat de manera que molta gent s'hi pot sentir identificada amb independència d'on visqui. Ara he començat a escriure una cosa nova, parlant també d'una emoció concreta, i m'estic forçant a posar-hi context social. Ho intento! No sé si me'n sortiré o no, però sento que deixar-ho de banda és lleig; em sembla molt fals. El moment actual és molt important i afecta la manera de viure de les persones. Però m'està costant, perquè no hi estic avesada i en política no hi entenc gaire. A més, el moment polític a Catalunya és tan intens que tot s'ha acabat polaritzant molt. I, quan miro d'abordar-ho, sempre acabo jugant a la polarització de nou, i no m'agrada. No crec en binarismes en què sovint estem instal·lats. Crec que la política ha de ser racional. Pots votar amb el cor, però el cap hi té molt a veure. I amb el procés hi ha moltes emocions. Potser hi ha massa emocions, i manquen lideratges. La gent ha de tenir espais per reflexionar críticament sobre la política.

**L'èxit d'*Aprendre a parlar amb les plantes* ha estat impressionant. Com et plantejges els teus pròxims passos?**

Tot el que ha passat em serveix per creure que puc seguir endavant, però m'ho miro amb molta cautela. Jo no provinc de l'àmbit acadèmic ni literari, i de cop i volta he passat a formar part d'un món que sempre he admirat i respectat. No em vull convertir en una supervendes: vull escriure bé i sé que encara n'he d'aprendre molt. Potser això ha sigut un 'boom' puntual: de vegades passa. Tinc la necessitat de seguir llegint moltíssim, i escriure quan crec que tinc alguna cosa important per explicar.